

ACC. N:R M. 13439: 1-6.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *G. A. Hartman, Vissefjärda*
Härad: *I. Mörse* Berättare: " " "
Socken: *Vissefjärda* Berättarens yrke: *folkskollärare*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1888* i *Vissefjärda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkkyrkd. s. 1-6.

LUF 88.

ACC. N:R M. 13439: /

KYRKKRYDDOR (L U F 88).

Vad angår svaret på rubr. frågelista, så gäller det senaste decenniet av 1800-talet samt början av 1900-talet. Jag var uppfödd i en by, Fåglasjö, som låg en mil från Vissefjärda kyrka, och mina föräldrar var nästan varje söndag där. De körde med häst och fjädervagn (trilla), tidigare hade de en särskild åkhäck, som de satte på en vanlig vagn. De unga och alla småbönder och torpare m.fl., som inte hade möjlighet till att få åka, gick till kyrkan.

Vår kyrkväg var en smal och krokig och backig byväg första halvmilen, sedan var det s.k. häradsväg resten av sträckan. På den första sträckan var det många grindar, 10 till antalet, och de yngre på kyrkskjutsen, sittande på baksätet, fick vara "lepojkar", d.v.s. de fick vid var grind hoppa av och öppna åt far. Vid en del grindar, belägna vid någon torpstuga, stod det alltid några barn, troget vaktande, för att öppna åt de vägfarande, ty det kunde alltid vankas något gott, t.ex. en kaka eller ett äpple, en "sockerpinne" av det slag, som såldes på marknader eller, vilket var mera sällsynt, en 2-öring eller 5-öring.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 88

1

ACC. N:R M. 13439:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Mor hade alltid bakat vetekakor på lördagen för att ha med som färdkost och för att ge åt grindöppnarna, ävensom för att ge bort till någon bekant, som hon träffade i kyrkstallet, som var gemensamt för alla byns hästar. Det var 10 åboar men endast 5 hade häst, en vardera. De övriga hushållen, som var utan kyrkskjuts, gick. Då predikan då började kl. 10, fick de körande ge sej av hemifrån omkring kl. 8, medan de till fots började färden omkring en timme tidigare. Predikan var då mycket lång, så att man var inte hemma från kyrkbesöket förrän 3-4 på e.m. Det var ett långt "målabet", så det behövdes lite att tugga på med sig. Utom hembakta kakor samt karameller och frukt - det senare på eftersommaren och hösten - kunde en och annan bland karlarna, särskilt vid de stora högtiderna, såsom jul, samt vid gångedag (i Vissefjärda var den 3:e bön-dagen i juli), ta med sej en liten "lomneflaska" med brännvin eller kon-jag, som de tog av själva samt bjöd någon bekanting i stallet att ta en klunk ur. Till att bita på till supen passade det då bra att ta en bit kaka eller hemkockt karamell. Men, som sagt, det där med lomnaflaskan var dess bättre sällsynt bland de äldre och sansade, däremot florerade se-den att ha brännvin med till kyrkan mer bland de ogifta männen.

ACC. N:R M. 13439:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En bagare hade slagit sej ner vid stationen, och där gjorde somliga ungdomar besök efter "tjänsten" för att köpa bullar och karameller. Cyklar hade vid denna tiden inte blivit allmänna, någon ciklist sågs dock bland de kyrkfarande. ^{Det} ~~Det~~ var då någon rik bondpojke, som kom hjulande och skrämde hästarna med ringklockan, avundsamt bekikad av de övriga ynglingarna.

Vid mina kyrkbesök som barn såg jag både mor samt andra medelålders och äldre kvinnor ha blommor med sej sommartiden. Det var då i regel några kvistar av lavendel, åbrodd eller mentha, som lagts in i psalmboken, just vid det ställe, där söndagsevangeliet stod, Det var ett bra "bokmärke" och samtidigt en "örtakåst", som luktade gott och starkt och som det gick lätt att komma åt, när man ville friska opp sej, när tiden var dryg inne i kyrkan och för att hålla gäspningar borta med. Över den stora psalmboken med blomstren var den vita, rena "lommaduken" visad med bibehållande av strykveckan. Sedesamt gick så kvinnorna kyrkogårdsgången fram med psalmbok och det andra i båda händerna och med dessa frampå magen och vidare så in i kyrkbänken. Varje by hade sin bestämnda "stol" i kyrkan, olika för varje år. Stolbyte ägde rum varje år

3.

3

första söndagen i advent, då det nya kyrkoåret inleddes. Och nåde dem, som gick in i andras stol! Och mycket strängt hölls det på, att karlar och fruntimmer satt på resp. högra och vänstra sidorna i kyrkan. När det gällde barn i spä d ålder, följde de i regel med mor, oavsett kön.

För att återgå till vad tidigare sagts om det ätbara, som medtogs vid kyrkbesök, så förvarades kakorna och frukten i en ren, vit näsduk, hopknuten i de fyra hörnen till ett knyte, ibland hade man sådana saker direkt i fickan eller kjortelsäcken, n.b. om de ej smetade från sej. Och då i mindre kvantiteter. Var det mycket, så hade man ett knyte.

Jag har hört ontalas, både i mitt hem samt av andra personer, att det ibland var sed hos de rikare kvinnorna att medtaga s.k. lukt- eller kryddosor vid kyrkbesök. Bl.a. kan nämnas, att min hustrus mormor, kyrkvärdamora i Vissefjärdas grannförsamling Långasjö (Konga härad) hade en dylik dosa av gammalt silver. Denna hade hon fått av sin blivande make, Frans Karlsson, Långasjö kyrkby, då de båda unga "köpte gåvor" före bröllopet. ðnna dosa var avsedd troligen att ha luktsakt i. Dosan i fråga har stannat inom släkten.

Gamla berättelser har jag hört, att det fanns enklare dosor, som en

ACC. N:R M. 13439:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

del kvinnor medtog i kyrkan, men av vad material de var, kommer jag inte ihåg. Emellertid hade man i dessa helt vanligt socker i små bitar att suga på under gudstjänsten, andra kunde ha stött socker och stött kanel hopprört. Av detta pulver tog man sej en nypa ibland. De närmast sittande i stolen blev bjudna på välfägnaden ur dosan eller knytet, fast tugga på frukt eller kakor ville man inte göra under predikan. Hade prästen sett sådant, hade det kanske blivit en åthutning för vederbörande.

Vidare kunde det inträffa, att man hade pepparnejlikor i kryddosan. Några hade väl också en "droppflaska" med, som innehöll "de fyra slagen", men denna togs nog knappast heller fram i kyrkbänken. Däremot före och efter gudstjänsten. Många droppar på en sockerbit var för dåtidens fruntimmer en mycket vahlig form av stimulantia, som inte bara piggade upp utan också var rejäl medicin!

Manfolken - flertalet dåförtiden - hade naturligtvis snusdosan med sej till kyrkan. Den stimulansen kunde ju inte undvaras under de långa och ofta enformiga predikningarna. De flesta lade in mullbänkar, någon enstaka av gubbarna snusade i näsan. Detta var de sistnämnda inte ensamma om, för många gamla fruntimmer hade egen snusdosa samt tog också

5.

5

ACC. N:R M. 13439:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sina priser. Båda könen bjöd också ur sina dosor till bänkgrannen under tjänsten, men det fick gå så omärkligt som möjligt. Snusandet tolererades av prästerna bäst, för de också var ofta stora älskare av en pris i näsan då och då, t. o. m. under det de stod på predikstolen. Så då var det inte så lätt att klandra besökarna, om de prisade både snuset och sin Gud samtidigt.

Fram på 1900-talet hade man blivit lite mera avancerade och medförde - detta gäller unga flickor mest - en liten luktvattens- eller parfymflaska, varmed de förfriskade sej genom att öppna på korken och dra in i näsan de ljuvliga dofterna. Ville man inte medföra flaska, fuktade man innan avfärden till kyrkan sin näsduk med de välluktande fluidet, kanske också "dänkte" lite på kläderna.

Numera har man inte "kryddkåst" med sej vid kyrkogång, men karameller och tabletter, choklad samt när det gäller manfolken - snusdosa kan inte undvaras ens i kyrkan den timme eller lite mer, som en gudstjänst varar nu. Lommaflaskor och kringleknyten lysar med sin frånvaro, men ett besök på kaféet eller kondis före hemfärden med cykel eller bil kostar man ofta på sej. Det ena goda förskjuter ju ej som bekant det andra.